

SAÇIKARA YÖRÜKLERİNDE YAŞAYAN DOKUMALAR

SAÇIKARA YÖRÜKLERİNDE YAŞAYAN DOKUMALAR
SURVIVING WEAVINGS IN SACIKARA NOMADS

Hacer BUKSUR

KONYA Kadınhanı İlçesi Saçıkara Köyü

Doç. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Geleneksel Türk El sanatları Bölümü
Doğu Kampusü Merkezi Derslikler 32260 Isparta
Tel: 02462113563
email: filizolmez@sdu.edu.tr

ÖZET¹

Saçıkara Yörüklerinin düz dokumaları geçmişten günümüze kadar gelebilmiş örnekler üzerinden incelenmiştir. Saçıkara Yörükleri'nin düz dokumalarında Yörük yaşamının izleri sürülebilmektedir. Göçebe yaşam biçiminin vazgeçilmez ihtiyaçları olan kilim, çuval, heybe, ölü çulu, iteği, çanta gibi dokumalar halen mevcuttur. Saçıkara Yörük kültüründe havlı dokuma örneğine rastlanmaz. Bu makalede Saçıkara Yörüklerinin dokumacılık kültüründen örnekler incelenmiştir. Aşiretin dokumacılık kültürünün düz dokumalar dayandığı gözlenmiştir. Elde edilen dokumaların teknik, renk, desen, motif özellikleri belirlenerek, Saçıkara Yörük kültüründe üretilen düz dokumaların genel bir profili oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Saçıkara, Yörük, Düz dokuma, Kilim, Zili, Cicim, Sumak

---

¹ Bu makale, 25-29 Haziran 2009 tarihleri arasında Kiev, UKRAYNA'da düzenlenen VII.Uluslararası Gagauz Kültürü Sempozyumunda özet olarak sunulan çalışmanın genişletilmiş biçimidir.

ABSTRACT

Saçıkara Nomad's flat-weavings were studied examples that survived from the past to this day. In flat weavings of Saçıkara Nomad's can be traced Nomad's life traces. Essential needs of the nomadic way of life such as the rugs, sacks, saddlebags, çul of dead body, iteği, and bags still exist. Piled weaving examples not found in Saçıkara Nomad culture. In this article some examples of Saçıkara Nomad's weaving culture were studied. It was observed that Tribe's weaving culture was based on flat weavings. Color, pattern, motif and technical properties of obtained weavings were determined; a general profile was created for flat weavings produced in Saçıkara Nomadic culture.

Key Words: Saçıkara, Nomad, Flat weaving, Kilim, Zili, Jejim, Soumak

1. GİRİŞ

Saçıkara Yörük aşireti Anadolu'ya en son yerleşen aşiretlerdendir. Saçıkara Köyü adını, "Saçıkara Yörük Aşiretinden" almaktadır. Saçıkara Köyü, Kadınhanı İlçesine 970 m, Konya İline 100 km uzaklıkta bir yerleşim birimidir, 2000 nüfus sayımına göre nüfusu 1290, günümüzde 850'dir (Şekil 1).

Şekil 1. Saçıkara Köyü

Saçıkara Yörüklerinin dokumacılık kültürünü günümüze taşıyan, yaşayan dokumaları, düz dokumalardır. Saçıkara köyünde düz dokumacılık eskiden oldukça yoğun uğraşılan bir el sanatı olmuş, düz dokumalar günümüze kadar gelmiştir. Saçıkara Köyü, bir Yörük Köyü olmasından dolayı konar- göçer hayatın gerektirdiği kullanımlara yönelik kilim, çuval, heybe, ölü çulu, iteği, çanta gibi dokumalar üretmişlerdir. Saçıkara Yörük kültüründe havlı dokuma geleneğine rastlanmamıştır. Çünkü göçebe yaşam biçiminde, göçerken ağır olmayan ve kolay taşınabilir olan malzemelerden dokumalar yapmayı tercih etmişlerdir. Günümüzde dokuyucu sayısı azalmış olup, dokumalar kilim, zili, cicim ve sumak tekniğinde dokunmaktadır. Yörede dokumacılık ile geçim kaynağı olarak uğraşılmamaktadır. Yaşlılardan bazıları, halen dokumacılık ile uğraşmaktadır. Dokumalar genellikle sadece çeyizlik olarak üretilmekte ve kullanılmaktadır. Eskiden kalan dokuma örneklerin birçoğu çeşitli

nedenlerle elden çıkarılmıştır. Ancak, mevcut dokuma örnekleri yörenin dokumacık kültürü konusunda bilgi sağlayacak düzeydedir. Saçıkara Yörük dokumaları, geçmişten günümüze kadar gelebilmiş bir kültürü temsil eden, yaşayan, örneklerdendir. Saçıkara düz dokumalarında Yörük yaşam biçiminin izleri sürülebilmektedir. Bu makalede mevcut örneklerden yola çıkılarak, Saçıkara Yörük kültüründe üretilen dokumaların teknik, renk, desen, özellikleri, incelenerek, genel bir profil çıkarılmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada alan araştırması yöntemlerinden yararlanılmıştır. 2008 yılında yöreye gidilerek materyal toplanmıştır. Çalışmanın materyalini yörede bulunan dokumalar, dokumada kullanılan araç-gereçler, kaynak kişiler ile yapılan karşılıklı görüşmelerin kayıtları, hazırlanan görüşme formları, video çekimleri ve konuyla ilgili literatürler oluşturmaktadır.

3. BULGULAR

3.1. Saçıkara Yörüklerinin Dokumacılıkta Kullandıkları Araç ve Gereçler ve Hazırlama Yöntemleri

Saçıkara Yörüklerinin düz dokumalarında kullanılan araç gereçler geçmişte ve günümüzde aynı iken, günümüzde ıstar tezgâhın yerini sarma tezgâhın aldığı gözlenmiştir. Kullanılan malzemeler şunlardır;

Istar Kazığı (Tahta Çiviler); Çözü çözmek amacıyla kullanılan bir çift uzun ve kalın ağaç dalı.

İplikler; Yün ya da keçi kılından, elde eğrilmiş, doğal ya da sentetik boyalarla boyanmış, çözü, atkı ve desen iplikleri.

Kılıç ve Kirkit; Dokunmuş kısmı düzeltmek amacıyla kullanılan aletleridir.

Istar Tezgahı; Yan tahtalar, top (alt ve üst levent), gücü ağacı, varangelen, eğri çivi (çengelli eğri demir), alt çivisi (doğru demir) ve ince demir gibi kısımlardan oluşan dokuma tezgahıdır (Şekil 2).

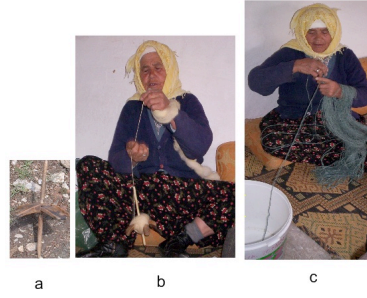

Şekil 2. Istar tezgâhı (Buksur 2008)

Öncelikle dokumada kullanılacak iplik elde hazırlanacaksa; yıkanmış ve temizlenmiş yünler yün tarağı kullanılarak elde taranır (Şekil 3a, b). Taranarak tops haline getirilen yünler kirmanda eğrilme işlemine tabi tutulur (Şekil 4a,b). Eğrilen yünler gelep edilir yani çile haline getirilir (Şekil 4c). Çile haline getirilen iplikler bakır kazanlarda doğal ya da sentetik boya ile istenen renge boyanır (Şekil 5a, b, c). Bitkisel boya kullanıldığı dönemlerde doğadaki çeşitli bitki kabuklarından farklı tonlarda renkler elde etmişlerdir. Örneğin ceviz kabuğundan kahverengi, buğday sapından bej rengi elde etmişlerdir. Günümüzde bu renklerin bir kısmı kullanılmamaktadır. Kadınlar eğirdikleri yün iplikleri pazardan aldıkları toz boya ile farklı renklerde boyamaktadırlar. Ancak sentetik boya kullananlar, bu ipliklerin boyalarının zamanla solduğunu ve uzun süre canlılığını koruyamadığını belirtmektedirler.

Şekil 3a, b. Yün tarağı ve yün tarağı ile temiz yünün taranması işlemi (Buksur 2008)

Şekil 4a,b, c. Kirman ve kirmanda iplik eğrilmesi, eğrilen ipliğin gelep edilmesi işlemleri
(Buksur 2008)

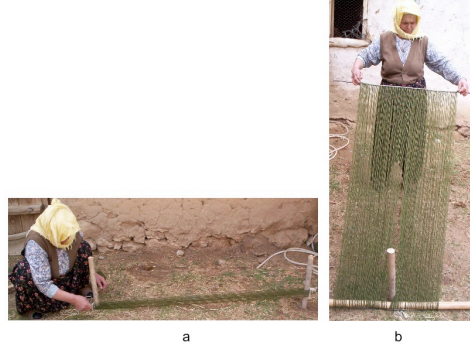
Şekil 5a, b, c. İplik boyama işlemi (Buksur 2008)

3.2. Saçkara Yörük Kültüründe Uygulanan Dokuma Teknikleri

İplikler hazırlandıktan sonra dokuma işlemine çözüme ile başlanır. Çözüme işleminin ilk adımı çözülecek çözümlenün sayısının ve boyunun belirlenmesidir. Bunun için daha önceden dokunmuş bir dokumanın, örneğin seccade dokunacaksa seccadenin, boyu ölçülerek bu ölçüye göre ayarlanan mesafede, yere ıstar kazıkları çakılır. Çözüme sayısı çile hesabıyla belirlenir. Bir çilede kırk adet çözüme teli bulunmaktadır. Buna göre kaç çile çözüme çözülecekse dokumanın büyüklüğüne göre hesaplanır. Örneğin genellikle seccade boyutunda bir dokuma için 4 çile çözüme çözülmekte olup, 160 tel çözüme ipliğine ihtiyaç vardır. Karşılıklı çakılan ıstar kazıklarının üzerine çözüme çözülmeye başlanır, bir ucu kazıklardan birine bağlanan çözüme ipliğinin diğer ucu, diğer kazığa doğru yönlendirilerek "8" rakamı çizecek şekilde, iplik iki kazık arasında dolaştırılır. Bu esnada ipliğin kazık üzerindeki kısmı dağılmaması ve bir

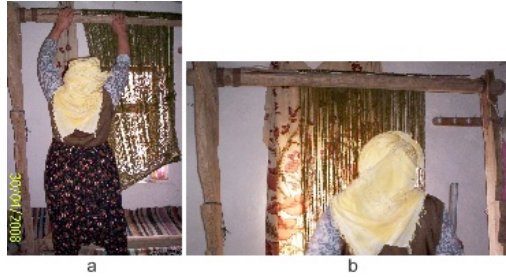

sıra üzerinde durması için çitilerek örülür (Şekil 6a). Çözü çözüme işlemi bittikten sonra, çözü kazıktan çıkarılarak bir demir çubuk ve bir yuvarlak ağaç üzerine geçirilerek düzeltilir (Şekil 6b).

Şekil 6a, b. Istar kazığı üzerinde çözüünün hazırlanması, çözüünün çubuklara aktarılması ve düzeltilmesi işlemi (Buksur 2008)

Çubuklar üzerine eşit bir şekilde yayılan ve ortalanmış çözü iplikleri aktarılacak üzere tezgâha taşınır. Tezgâh üzerinde de ortalanarak yerleştirilen çözü tezgâha gerekli aparatların yardımıyla sabitlenir (Şekil 7a) ve varangeleni geçirilir (Şekil 7b). Güçleme işlemi yapılarak, çözü çeki demiri aracılığıyla gerdirilir ve dokumaya hazır hale getirilir (Şekil 8a, b, c) .

Şekil 7a, b. Çözüünün tezgâha aktarılması ve varangelenin geçirilmesi işlemleri (Buksur 2008)

Şekil 8a, b, c. Gücüleme işlemi ve çeki demiri ile çözgünün gerdirilmesi aşamaları
(Buksur 2008)

Çözgüde hata olup olmadığını kontrol etmeye yarayan ağızlık ipi geçirilir. İki sıra çiti örgü ve 1-2 cm uzunluğunda asıl dokumaya geçiş için yapılan bezeme dokunur. Son işlem tekniğine uygun olarak dokumaya başlanmasıdır. Tezgâhtan çıkarılan dokuma kuru ot süpürge ile iyice süpürülüp temizlendikten sonra saçakları örülerek kullanıma hazır hale getirilir.

Saçıkara Yörüklerinin dokumalarında uygulanan teknikler; zili, cicim, düz, ilikli ve kontürlü kilim ve sumak teknikleridir.

Zili dokuma tekniği 3-1 ve 5-1 iplikli atlamalar şeklinde uygulanmaktadır. 3-1 iplik atlaması; desen ipliği üç çözgü telinin üstünden, bir çözgü telinin altında geçirilip, tekrar üç çözgü telinin üstünden geçirilerek arkaya bırakılır. Atkı atıldıktan sonra, motif ipliği dokumanın yüzüne alınarak dokuma işlemine devam edilir. En çok uygulanan teknik 3-1 atlamalı zili tekniğidir. Zili, kilimle birlikte dokunduğu gibi sadece zili olarak yapılan dokumalarda mevcuttur. Zili, yörede daha çok seccade, yastık, çanta ve çul dokumalarda uygulanan bir tekniktir (Acar, 1975:61).

Genellikle Saçıkara Yörükleri cicime, sarma teknikli cicim demektedir. *Cicim dokuma tekniği*, atkı ve çözgü ipliğinden başka üçüncü bir motif ipliğinin çözgüleri sarılmasıyla yapılan bir dokumadır. Cicim yörede, çözgünün çaprazına yapılan iki, üç, beş çözgü ipliğinin üzerine desen ipliği sarılarak, dokumanın arkasına bırakılmasıyla uygulanır. Diğer

bir deyişle *atkı yüzlü cicim* tekniği uygulanmaktadır. Saçkara Köyünde cicim teknikli seccade, çuval, yastık ve iteği dokunmaktadır (Acar, 1975: 55).

Düz kilim, desen ipliğinin dokumanın eninde farklı desen ve renk oluşturmasıyla uygulanan bir tekniktir. Dokuma arasında kenetleme, ilik, kontur ve diğer dokuma teknikleri kullanmadan yapılan dokumalardır (Acar, 1975:44).

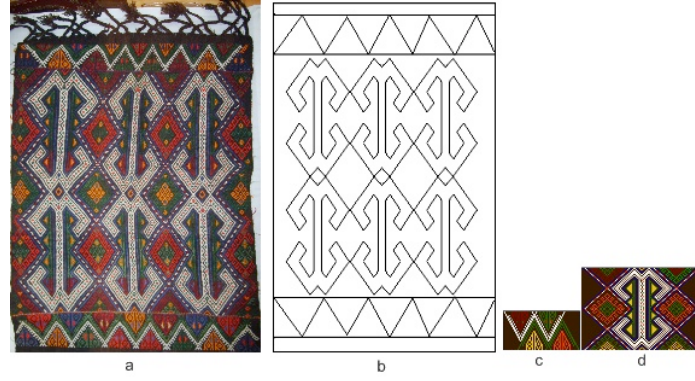
İlikli kilim, dokuma sırasında dikey olarak iki motif arasına bağlantı yapılmayarak, açıklık oluşturulmasıyla uygulanan tekniktir. İlik boyları 1,0 cm yi geçmemelidir, geçerse dokumada ilikler büyük yani uzun ve bağısız olur, bu da dokumanın sağlamlığını azaltır. Saçkara kilimlerinde ilik boyu bir cm'yi geçmemektedir (Acar, 1975:47).

Konturlu kilim, dokunan motifin kendi renginde olmayan, başka renk bir iplikle kenarlarına kontur yapılan bir dokuma tekniğidir. Kontur, enine ve çaprazına yapılır. Dikine olan konturların az olması istenir. Desen gereği fazla olacaksa dikine yapılan konturların dokumanın arka yüzünden bağ yapılarak gizlenmesi ve konturun motif ipliği ile bağının yapılması sağlanır (Acar, 1975:53).

Sumak atkı, çözümlü ipliğinden başka, motif iplinin çözümlere sarılmasıyla uygulanan bir tekniktir. Saçkara Yörükleri düz sumak teknikli dokumayı kilim tekniğinin beraberinde çuval dokumalarda kullanmışlardır (Acar, 1975:70).

3.3. Saçkara Dokuma Örneklerinin Renk ve Desen Özellikleri

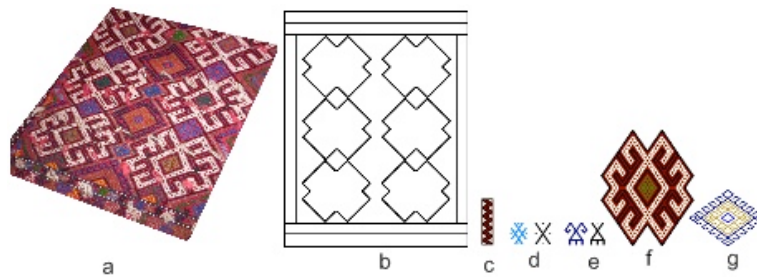
Zili Dokumalar: Saçkara Köyü düz dokumaları arasında yöreye özgü olan birinci örnek koçboynuzlu zili seccadedir (Şekil 9a, b, c, d). Şekil 9a'da görülen çapraz zili tekniğinde dokunmuş seccadenin deseninin yüzey şeması (Şekil 9b), iç içe geçmiş eşkenar dörtgenlerden oluşan zemin deseninin, alt ve üstte olmak üzere iki kalın bordürle çevrelenmesinden meydana gelmektedir.

Şekil 9a, b, c, d. Koçboynuzlu zili seccade, yüzey şeması ve kullanılan motifler

Dokumada, yan yana üç sıra halinde yerleştirilen koçboynuzu ve arada yörede baklava dilimi olarak isimlendirilen motifler temel almış desenin, alt alta tekrarı ile oluşturulan bir kompozisyon hakimdir. Alt ve üst bordürleri cicim tekniğine has motiflerle bezenmiştir (Şekil 9 c). Şekil 9 d'de koçboynuzu ve baklava dilimi motifleri görülmektedir. Küçük baklava dilimlerinden sonra runik Türk alfabesindeki "d" harfi yer almaktadır. Alt ve üst bordürde baklava dilimi motiflerinin yarısı konulmuştur. Hardal sarısı, al kırmızı, gök mavi ve yeşil renkler ve beyaz kullanılmıştır. Aynı zamanda bu dokuma, renklerin çoğunda doğal boya kullanılmış olan nadir örneklerdendir. Dokumanın atkı ve çözüğü keçi kılı, desen iplikleri yündür.

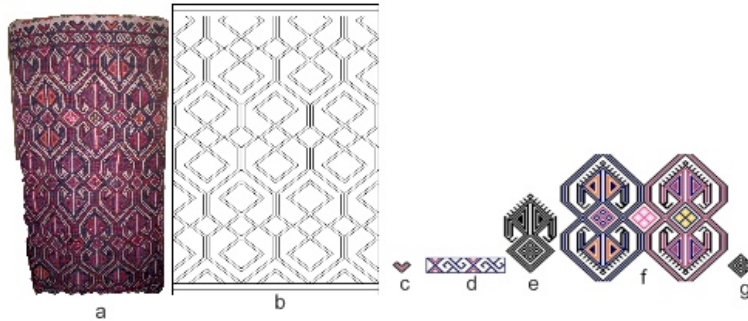
İkinci örnek bir başka koçboynuzlu zili seccade olup, sık motifli cicim ve çapraz zili teknikleri ile dokunmuştur (Şekil 10a). Yüzey şeması, alt ve üstte bordürden önce ince bir bant, kenarları ince bir bordürün çevrelediği zemin içerisinde dört kollu yıldız ve küçük baklava dilimlerinin oluşturduğu iki sütun şeklindedir (Şekil 10b).

Şekil 10 a, b, c, d, e, f, g. Zili seccade, yüzey şeması ve kullanılan motifler

Sağ ve sol kenar bordürlerinde siğir sidiği motifi (Şekil 10c), alt ve üst bordürlerinde ilk sırada pıtrak motifi (Şekil 10d), ikinci sırada eli böğründe motifi (Şekil 10e) kullanılmıştır. Eli böğründe motifinin alt kısmı tarak motifi ile tamamlanmış olup bu motif Yörüklerin çadır sembolüdür. Seccadenin orta kısmında bereket motifi görülmekte olup (Şekil 10f), bu motif dişiyi gösteren iki adet "eli belinde" motifi ve erkeği gösteren iki adet "koçboynuzu" motifinin birleşmesinden oluşmaktadır. Bu motiflerin birleştirilmesiyle oluşan orta kısmındaki büyük ve küçük baklava dilimlerinin içerisinde kıvrımlı pençe motifi (Şekil 10g) yer almaktadır. İpliklerde sentetik boya kullanılmış olup renkler, beyaz, al kırmızı, mavi, siyah ve yeşildir. Dokumanın atkı, desen ipliği ve çözgüsü yündür.

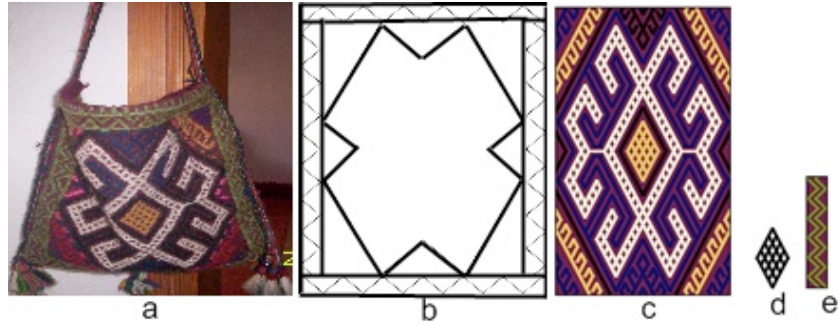
Üçüncü örnek bir zili yastık olup, çapraz zili tekniği ile dokunmuştur (Şekil 11a). Dokumanın yüzey şeması, altta ve üstte iki sıra bant ile çevrili, almaşık sıralanmış altıgenlerin içerisinde irili ufaklı baklava dilimi motiflerinden oluşmaktadır (Şekil 11b).

Şekil 11 a, b, c, d, e, f, g. Zili yastık, yüzey şeması ve kullanılan motifleri

Dış bantta kazayağı motifi (Şekil 11c) ve ortasında göz motifi, iç bantta yörede S' li oyu olarak anılan çengel motifi (Şekil 11d) yer almaktadır. Ana motif eli belinde motifi olup (Şekil 11e), bunu halı kapağı motifi çevrelemekte (Şekil 11f), merkezinde ise koyungözü motifleri (Şekil 11g) yer almaktadır. Kullanılan renkler siyah kırmızı koyu lacivert renkler vardır. İpler doğal boya ile boyanmıştır. Atkı, çözgü ve motif ipliği yündür.

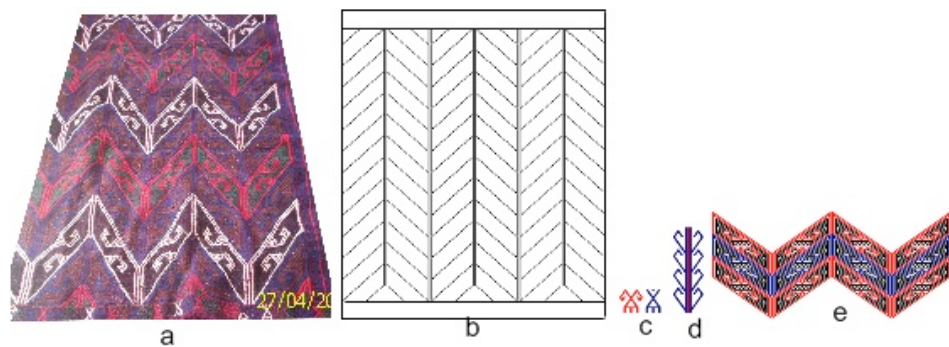
Dördüncü örnek cicim ve çapraz zili tekniğiyle dokunmuş bir çanta olup (Şekil 12a), kalın bir bordürün dört tarafından çevrelediği, dört kollu yıldız andıran bir zemini olan yüzey şemasına sahiptir (Şekil 12b).

Şekil 12a, b, c, d, e. Zili çanta, yüzey şeması ve motifler

Şekil 12 c'de bereket motifi görülmekte olup, merkezinde ise göz motifi (Şekil 12d), kenar bordürlerinde sığır sidiği motifi (Şekil 12e) kullanılmıştır. İplikler sentetik boya ile boyanmış, yeşil, lacivert, beyaz, pembe ve sarı renkler kullanılmıştır. Dokumanın atkı, çözüğü ve desen iplikleri yündür.

Beşinci örnek zili çul olup (Şekil 13a), sık motifli cicim, düz ve çapraz zili teknikleri ile dokunmuştur. Yüzey şeması yan yana ve üst üste dizilmiş kaz ayağı görünümlü bantlardan oluşmaktadır (Şekil 13b).

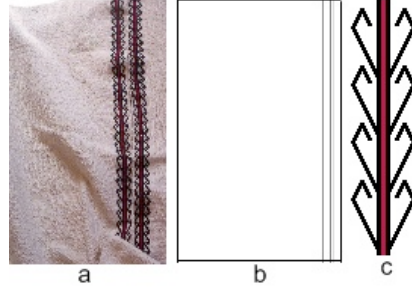

Şekil 13 a, b, c, d, e. Zili çul, yüzey şeması ve motifleri

Dokumanın desenini oluşturan alt bordüründe eli böğründe motifleri, sağ ve sol kenar bordürlerinde kıvrım motifi yer almaktadır (Şekil 13 c, d). Zili çulun asıl desenini teşkil eden motif eğer kaşı motifidir (Şekil 13

e). İplikler doğal boya ile boyanmıştır. Kullanılan renkler siyah, koyu kırmızı, beyaz, al kırmızı, devetüyü olup, atkı, çözüğü, motif ipliği yündür.

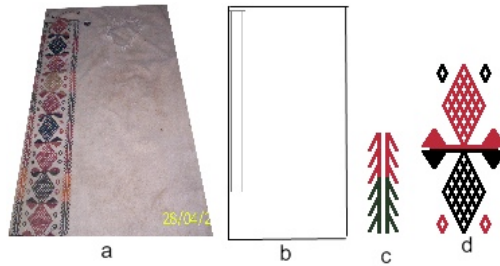
Cicim Dokumalar: İncelenen birinci örnek cicim iteği olup, (Şekil 14a), seyrek motifli cicim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şeması dikey, sade bir çift banttandır (Şekil 14b).

Şekil 14 a,b,c. Cicim iteği, yüzey şeması ve motifleri

Dokumanın deseni kıvrım motifinden (Şekil 14c) oluşmaktadır. Kullanılan renkler siyah ve kırmızı olup, atkı çözüğü pamuk, motif ipliği yündür.

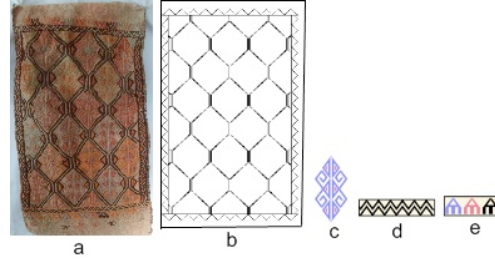
İkinci örnek bir başka cicim iteği olup (Şekil 15a), seyrek motifli cicim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şeması dikey bantlardan oluşmaktadır (Şekil 15b).

Şekil 15 a, b, c, d. Cicim iteği, yüzey şeması ve motifleri

Dokumanın deseni ızgara (Şekil 15c) ve badem (Şekil 15d) motiflerinden oluşmaktadır. İplikler sentetik boya ile boyanmıştır. Kullanılan renkler siyah, lacivert, devetüyü, turuncu ve kırmızı olup, atkı çözüğü pamuk, motif ipliği yündür.

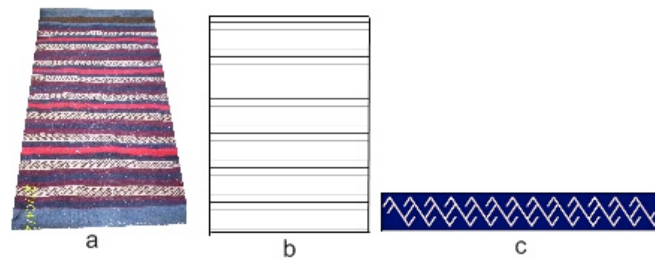
Üçüncü örnek bir cicim çuval olup (Şekil 16a) sık motifli cicim tekniğinde dokunmuştur. Altta ve üstte dış batlar ile ince bir dış bordürün dört taraftan çevrelediği alan altıgenlere bölünmüş olup, kafes formunda bir yüzey şemasına sahiptir (Şekil 16b).

Şekil 16. a, b, c, d, e. Cicim çuval, yüzey şeması ve motifler

Desen kompozisyonu baklava dilimlerinin içerisinde eliböğünde motifinin (Şekil 16c) düzenli tekrarından meydana gelmektedir. Kenar bordürlerinde sığır sidiği motifi kullanılmıştır (Şekil 16d). Bordürün alt ve üst kısımlarında 13 tane tarak motifinin tek sıra halinde kullanıldığı görülmektedir (Şekil 16e). Bu motif, Saçıkara Yörüklerinden Hayta Aşiretinin bütün dokumalarında, Yörük çadırında im olarak, yani onların imzası olarak kullanılmıştır. Genellikle Yörüklerin dokumalarında pıtrak motifi bolluğun bir sembolü olup, un torbalarında da kullanılmaktadır. Cicim çulda bulunan renkler doğal boyalardan elde edilmiş olup, turuncu, siyah, kahverengi, kırmızı ve kremdir. Dokumanın atkı, çözgü ve desen iplikleri yündür.

Dördüncü örnek cicim çuval olup (Şekil 17a), seyrek motifli cicim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şeması ince ve kalın bantlardan oluşmaktadır (Şekil 17b).

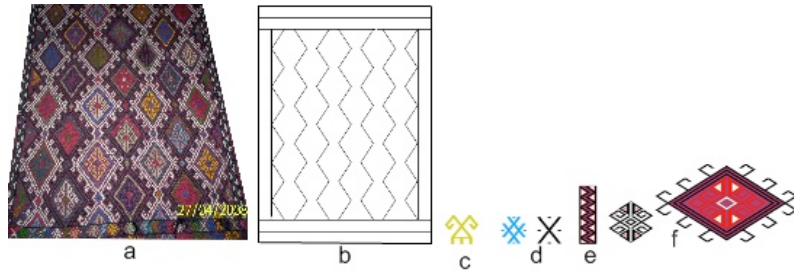

Şekil 17 a, b, c. Cicim çuval, yüzey şeması ve motifleri

Dokumanın deseninde yer alan bantlarda kargaburnu motifi (Şekil 17c) kullanılmıştır. Kullanılan renkler siyah, beyaz, lacivert ve kırmızı olup, atkı, çözü, motif ipliği yündür.

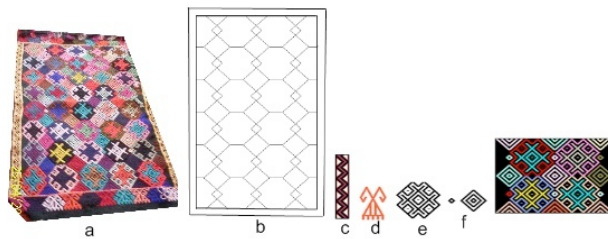
Beşinci örnek cicim seccade olup (Şekil 18a), sık motifli cicim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şemasında, alt ve üstte bordürden önce ince bir bant yerleştirilmiş, kenarları ince bir bordürün çevrelediği alan eşkenar dörtgenlere bölünmüştür (Şekil 18b).

Şekil 18 a, b, c, d, e, f. Cicim seccade, yüzey şeması, motifleri

Desenin bordürlerinde sırasıyla, alt ve üstte bordürden önceki ince bantta eli böğründe motifi (Şekil 18c) ve alt ve üst bordürlerde pıtrak motifi (Şekil 18d), sağ ve sol bordürlerde sığır sidiği motifi (Şekil 18d) yer almakta, desenin tamamını ise çengel motifinden yola çıkarak baklava diliminden meydana gelen bir kompozisyon (Şekil 18e, f) oluşturmaktadır. Kullanılan renkler siyah, beyaz, al kırmızı, yeşil ve mavi vardır. İplikler sentetik boya ile boyanmıştır. Atkı, çözü ve motif ipliği yündür.

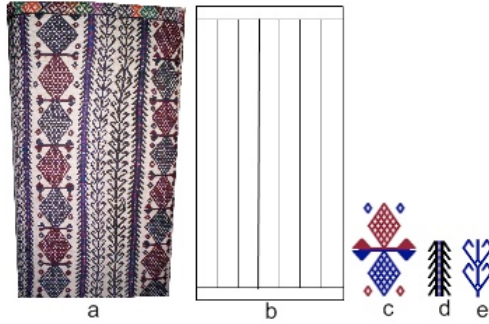
Altıncı örnek bir başka cicim seccade olup (Şekil 19a), sık motifli cicim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şemasında, alt ve üstte kalın, kenarlarda ince şeridin oluşturduğu bordür, iç içe girmiş baklava dilimlerinden müteşekkil zemini çevrelemektedir (Şekil 19b).

Şekil 19 a, b, c, d, e, f. Cicim seccade, yüzey şeması ve motifleri

Dokumanın bordürü sağ ve sol kenarları sığırsidiği motifinden (Şekil 19c), alt ve üst uçlarda eliböğünde (Şekil 19d) motifinden oluşmaktadır. Zemin deseni pıtırak (Şekil 19e) ve göz (Şekil 19f) motiflerinden oluşmaktadır. Kullanılan renkler mavi, siyah, turuncu, camgöbeği, gülkurusu, sarı ve kahverengi olup, atkı-çözgü motif ipliği yündür.

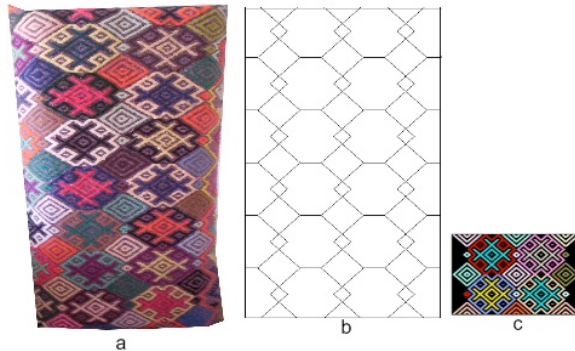
Yedinci örnek cicim yastık olup (Şekil 20a), seyrek motifli cicim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şeması yan yana dikey bantlardan oluşmaktadır (Şekil 20b).

Şekil 20 a, b, c, d, e. Cicim yastık, yüzey şeması ve motifleri

Dokumanın desenini oluşturan motifler; göz, top ve kurtağzı motiflerinin birlikte kullanıldığı badem motifi (Şekil 20c), bıçkır motifi (Şekil 20d) ve kıvrım motifidir (Şekil 20e). Kullanılan renkler koyu kırmızı, siyah, lacivert, gülkurusu, mavi olup, atkı ve çözgü pamuk, motif ipliği yündür.

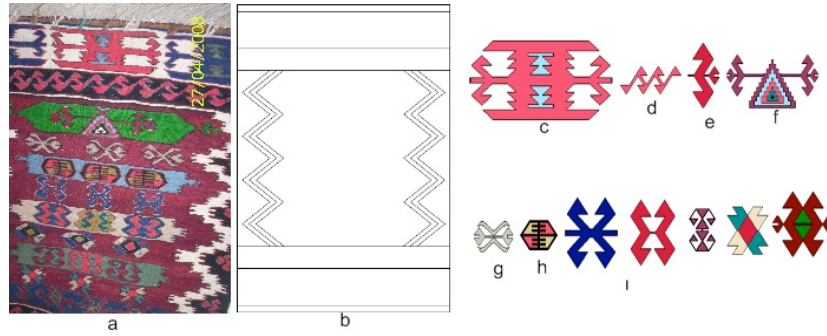
Sekizinci örnek cicim yastık olup (Şekil 21a), sık motifli cicim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şeması dikey, iç içe girmiş baklava dilimlerinden meydana gelmektedir (Şekil 21b).

Şekil 21 a, b, c. Cicim yastık, yüzey şeması ve motif

Dokumanın deseni Şekil 21c'de verilen pıtrak ve göz motiflerinden oluşmaktadır. İplikler sentetik boya ile boyanmıştır. Kullanılan renkler pembe, sarı, turuncu, siyah, lacivert, gülkurusu, camgöbeği yeşili, mavi ve bordo olup, atkı-çözgü yün, motif ipliği orlondur.

Kilim Dokumalar: İncelenen birinci örnek farda kilim seccade olup sarma konturlu kilim tekniğinde dokumuştur (Şekil 22a). Dokumanın desenine ait yüzey şeması gruplandırılmış bir düzenlemeye sahip olup Şekil 22b'de görülmektedir.

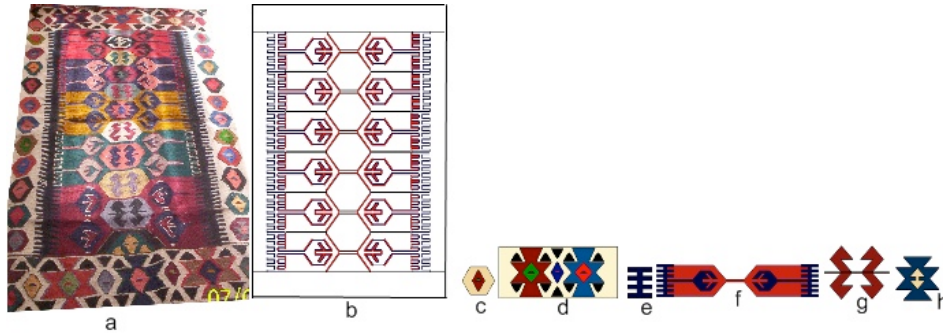

Şekil. 22 a, b, c, d, e, f, g, h, i. Farda seccade, yüzey şeması ve motifleri

Dokumanın alt ve üst kalın bantlarında üç tane büyük pençe motifi (Şekil 22c) ve bunların birleşimiyle oluşmuş ortada bukağı motifi bulunmaktadır. Alt ve üst ince bantlarda on tane yan yana canavar izi motifi (Şekil 22d) kullanılmıştır. Sağda ve solda, merkezi iki yandan kuşatan zikzaklı bantlar, beşer tane tarak motifinin sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Zikzakların içerisinde altı tane salkım motifi bulunmaktadır (Şekil 22e). Seccadenin mihrabı olarak kabul edilen yerindeki mihrap motifi, altıgen bir yeşil kartuşun içerisinde imam başı olarak anılan, kubbemsi bir motiftir (Şekil 22f). Bunu hemen altında zemine yerleştirilmiş, üç tane yörede kurtağzı olarak anılan motif bulunmaktadır (Şekil 22g). Bu sıradan sonra mavi bir başka kartuş içerisinde üç tane gece-gündüz motifi (Şekil 22h), zeminde üç tane yan yana ve bunun altında bej rengi kartuş içerisinde bereket motiflerinin iki farklı varyantı yer almaktadır (Şekil 22i). Daha sonraki sıra, zemin

içerisinde yine üç göz motifinin sıralandığı ve bunu takip eden yeşil kartuş içerisinde eli böğründe motifleri, bunun hemen altında zeminle birlikte bir başka göz motifi varyantı ve kurtağzı varyantı ile son bulmaktadır. İplikler hem doğal boya, hem de sentetik boya ile boyanmış, lacivert, yeşil, mor kırmızı, beyaz, sarı, siyah renkler kullanılmıştır. Dokumanın atkı ve çözgüsü yündür.

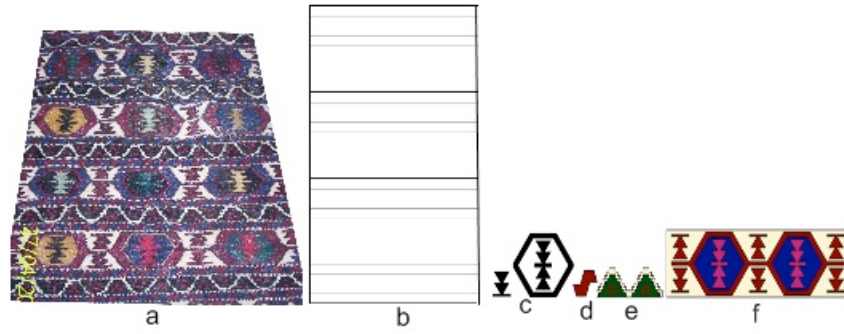
İkinci örnek kilim seccade olup (Şekil 23a), sarma konturlu ve ilikli kilim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şeması alt ve üstte kalın, kenarlarda ince şeridin oluşturduğu bordür, farklı renklerde, altıgen formunda üst üste altı bölmeden meydana gelmektedir (Şekil 23b).

Şekil 23 a, b, c, d, e, f, g, h. Kilim seccade, yüzey şeması ve motifleri

Dokumanın bordürü sağ ve sol kenarları turuncu motifinden (Şekil 23c), alt ve üst uçlarda yıldız (Şekil 23d) motifinden oluşmaktadır. Sağ ve sol kenardan tarak motifinin (Şekil 23e) çevrelediği alan içerisinde kurbağa (Şekil 23f), kanca (Şekil 23g) ve bukağı (Şekil 23h) motiflerinden oluşan bölmeler görülmektedir. İplikler sentetik boya ile boyanmıştır. Kullanılan renkler beyaz, siyah, hardal sarısı, mor, kırmızı, devetüyü, turuncu olup, atkı ve çözgü yündür.

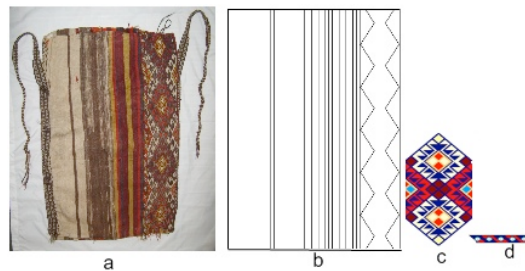
Üçüncü örnek kilim yastık olup (Şekil 24a), iliksiz kilim tekniği ile dokunmuştur. Yüzey şeması enine bantlardan oluşmaktadır (Şekil 24b).

Şekil 24 a, b, c, d, e, f. Kilim yastık, yüzey şeması ve motifleri

Deseni meydana getiren en alt bandın içerisinde yanyana küpe motifleri (Şekil 24c), onun üzerindeki ince bantta zig-zag motifi (Şekil 24d), bunu takiben kedi izi motifleri (Şekil 24e) ve bunun üzerindeki kalın bantta nazar motifleri (Şekil 24f) yer almaktadır. Kullanılan renkler lacivert, siyah, beyaz, kırmızı, hardal sarısı, petrol mavisi renklerden oluşmaktadır. İpliklerin boyanmasında sentetik boya kullanılmış olup, atkısı ve çözgüsü yündür.

Sumak Dokumalar: İncelenen birinci örnek bir sumak çuval olup, yörede "sırt çuvalı" olarak anılmaktadır (Şekil 25a). Kilim ve sumak teknikleri bir arada kullanılmış, yanlarına çuvalı taşıma amaçlı, çarpana tekniğinde dokunmuş askılar dikilmiştir. Yüzey şeması gruplandırılmış bir düzenlemeye sahip olup, baklava dilimi sırası ile sona eren yan yana dikey bantlardan oluşmaktadır (Şekil 25b).

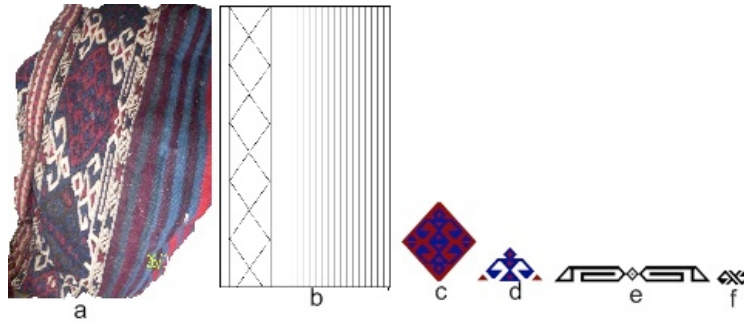

Şekil 25 a,b, c, d. Sumak çuval, yüzey şeması, top, göz, çengel motifleri

Bu çuvala desende kullanılan top motifi adını vermiştir, yani "kivrımlı toplu çuval" olarak anılmaktadır. Şekil 25c'de verilen top motiflerinin birleştiği yere konulan göz motifi, renkli olarak top motifinin

merkez noktalarına da yerleştirilmiştir. Şekil 25d'de esas motifi iki taraftan kuşatan çengel motifi görülmektedir. Kullanılan iplikler doğal boya ile boyanmış olup, hardal sarısı, mor kırmızı, beyaz, devetüyü ve al kırmızı renkler kullanılmıştır. Dokumanın atkı, çözgü ve desen iplikleri yündür.

İkinci örnek sumak çuval olup (Şekil 26a), düz sumak ve kilim teknikleri ile dokunmuştur. Yüzey şeması bir sıra baklava dilimi ve yan yana dikey bantlardan oluşmaktadır (Şekil 26b).

Şekil 26 a, b, c, d, e, f. Sumak çuval, yüzey şeması ve motifleri

Sumak alandaki desenin kenar bordüründe muska motifi bulunmakta (Şekil 26c), ortada 4 adet eli böğründe motifinin (Şekil 26d) çevrelediği kurbağa motifi (Şekil 26e) ve en dışta çengel motifi (Şekil 26f) yer almaktadır. İplikler doğal boya ile boyanmıştır. Kullanılan renkler koyu kırmızı, beyaz, gök mavi, lacivert olup, atkı, çözgü, motif ipliği yündür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Saçıkara Yörüklerinin düz dokumalarında kullanılan renkler yöresel değişleriyle şu şekildedir; yeşil, kınalı sarı, afyon moru, portakal sarısı, kırmızı es boyası, kahverengi, gök(mavi) rengi, siyah, beyaz, mor, kırmızı. Yöre halkı bu renklere isimlerini etrafındaki eşyalardan, olaylardan, insanlardan, tabiattan etkilenerek vermişlerdir. Örneğin, bir gelinin elindeki kınananın rengine "kınalı sarı" demişlerdir. Geleneksel kıyafetlerinden dolayı "fes boyası rengi", bayrak renginden dolayı "makam

kırmızısı”, tabiattan gökyüzünden etkilenererek “gök rengi” demişlerdir.

Saçıkara Yörüklerinin düz dokumalarında kullanılan motifler hemen hepsinde ortaktır. Yani pıtrak, bereket, muska, kazayağı v.b. motifler yastık, heybe, çuval, yer yaygısı, seccadede her türlü dokumada kullanılmıştır. Sadece, koçboynuzu ve eli böğründe motifi seccadeye özgü olarak kullanılmıştır. Dokumalarda kullanılan motifler şunlardır; kazayağı, cinağlı, eli böğründe, muska, koçboynuzu, sandıklı, canavar ayağı, çengel, kurtağzı, içlipıtrak, top, tarak, sığırsidiği, çapraz zili yanışı, eğer kaşı, kurbağa ağı ve su motifleri. Motifler dokuyucuların yıllar öncesine dayanan tecrübe ve gelenekleri doğrultusunda isimlendirilmekte olup, bu isimler kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca dokumalar, desende yer alan motiflere göre isimlendirilmişlerdir. Örneğin, “toplu çuval” adını üzerine yapılan top motifinden almıştır. Saçıkara Yörüklerinin düz dokumalarının desen çözümlenmeleri yapıldığında, yüzey bölünmelerinde ortak noktalar olduğu dikkati çekmiştir. Tüm dokumalarda ayak (geniş bordür), etlik (dar bordür) ve göbek kısımları yer almaktadır. Genellikle baklava dilimleri bantlar halinde uygulanmıştır. Bazıları, enine şeritler halinde ayrılmış, bazılarında başlangıç ve bitiş bölümlerine aynı motifler konularak ayrı bir alan oluşturulduğu gözlenmiştir.

Maddi kültürümüzün yaşayan temsilcileri olan dokumalarımızın ortadan kaybolarak unutulmasına, değişip, yerel kişiliğini yitirmesine seyirci kalınmamalıdır. Gerekli önlemlerin alınması açısından üniversitelerin belgeleme işlevine katkı olarak, ilgili kamu kurumları koruma ve yaşatma yönünde çalışmalarını belirginleştirmelidir.

KAYNAKLAR

Acar, B. (1975). **Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları**, İstanbul, s-44-47-53-55-61.

Anonim, (1996). **Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo Kültürel yapısı (Yörükler)**, Kültür Bakanlığı, Ankara, s-81.

KAYNAK KİŞİLER

BUKSUR Fatma, (68 yaşında) Saçıkara Köyü, 2008, Konya.

BUKSUR Mehmet, (79 yaşında) çifçi, Saçıkara Köyü 2008, Konya.

ÇANGA Mehmet, (60 yaşında) 2008, Konya.

ÇAGIŞ Döne (80 yaşında) 2008, Saçıkara Köyü Konya.

DEVECİ Latif,(42 yaşında) Saçıkara Köyü Muhtarı 2008, Konya.

KÖLELİ Fatma, (52 yaşında) Saçıkara Köyü 2008, Konya.

KÖLELİ Rukiye, (88 yaşında) Saçıkara Köyü 2008, Konya.

ODABAŞI Kezban, (81 yaşında) Saçıkara Köyü 2008, Konya.

TOMBUL Veli, (40 yaşında) Isparta İl Kültür Müdürlüğü Şefi 2008,
Isparta.

YILMAZ Durmuş, Prof.Dr. (62 yaşında) 2008, Konya.

Fotoğraf çekimleri Hacer BUKSUR tarafından yapılmıştır.